

Återbruk av byggmaterial i staden och länet

Resultat av 2024 års båda budgetuppdrag samt framåtblick 2025

Innehåll

Återbruk av byggmaterial i staden och länet	1
1. Inledning	3
2. Cirkularitet och återbruk nationellt.....	4
3. Läget i Stockholmsregionen	6
4. Återbruk för stadens verksamheter.....	7
4.1 Prioriterade produkter	8
4.2 Lokalisering och lokal	9
5. Förutsättningar för regionalt återbruk	9
5.1 Förutsättningar för återbruk av stomdelar	10
5.2 Marknaden	11
5.3 Lokalisering och lokal	12
5.4 Pågående arbete under 2025.....	12
6. Stadens möjligheter att driva förändring framåt	13

1. Inledning

Detta PM sammanfattar arbetet som utförts i miljö- och hälsoskyddsnämndens två budgetuppdrag om återbruk av byggmaterial under 2024. Pågående arbete 2025 beskrivs kortfattat, och möjliga vägar framåt för staden pekas ut.

Uppdragen formulerades i budget 2024 enligt följande:

Återbruk för stadens verksamheter

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen, arbetsmarknadsnämnden, servicenämnden, trafiknämnden, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, AB Svenska Bostäder, Stockholm Vatten och Avfall AB och S:t Erik Markutveckling AB utreda och planera för en återbrukscentral av byggmaterial för stadens verksamheter där kvarteret Gjutmästaren i Ulvsunda ska utgöra pilot.

Förutsättningar för regionalt återbruk

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem och AB Svenska Bostäder, och i samarbete med näringslivet, akademien och andra kommuner, utreda förutsättningarna för att etablera en storskalig återbruksdepå inom länet riktad till byggaktörerna.

Inom båda budgetuppdragen har tät dialog med näringslivet och offentliga aktörer prioriterats. I dialogen har det framkommit vilka förutsättningar som behöver finnas på plats för att åstadkomma ett ökat inslag av återbruk i sektorn. Nätverken inom Klimatarena Stockholm, bestående av både byggbransch, akademi och andra kommuner, har varit viktiga forum. Klimatarena Stockholm är ett gemensamt initiativ av Region Stockholm och Länsstyrelsen Stockholm med målet att skapa en plattform där företag, kommuner och akademi kan samarbeta för att påskynda klimatomställningen i Stockholms län.

I budgetuppdraget gällande återbruk i stadens egen verksamhet så har piloten i kvarteret Gjutmästaren utgjort grund. Där finns idag stadens största pilotanläggning för återbruk. Verksamheten drivs av S:t Erik Markutveckling och Arbetsmarknadsförvaltningen i samverkan. Genom denna anläggning har erfarenheter kring hela återbrukskedjans utmaningar och möjligheter samt kunskap om de processer som krävs för en återbruksverksamhet identifierats.

I budgetuppdraget gällande regionalt återbruk har förvaltningen fokuserat på att identifiera övergripande förutsättningar för etablering av en storskalig återbruksdepå/återbruksverksamhet. Tidigt i uppdraget gjordes bedömningen att de stora miljövinster för återbruk på regional skala i första hand finns för material som enskilda aktörer inte kan omsätta i egen verksamhet. Uppdraget inriktades därför på marknaden för tunga byggnadselement, dvs. stomdelar i stål, betong och trä.

Under arbetet har en stor mängd resultat, insikter och ställningstaganden kommit uppdraget till del. Samlade bedömningar och slutsatser i detta PM är om inget anges förvaltningens egna.

2. Cirkularitet och återbruk nationellt

Cirkularitet har under de senaste åren blivit en allt mer prioriterad fråga i bygg- och fastighetsbranschen för att minska sektorns miljö- och klimatpåverkan. Återbruk inom bygg- och anläggningssektorn leder till ökad cirkularitet och hållbarhet. Med rätt incitament och beteendeförändringar i branschen kan återbruk bli en självklar del av framtidens byggande.

Nationellt finns ett etappmål för miljömålen att minst 70 % av bygg- och rivningsavfall år 2025 återvinns eller förbereds för återanvändning. Naturvårdsverket utvecklar, enligt krav från EU, för närvarande metoder för att bättre kunna följa mängden återbruk i byggsektorn.

Boverket har under 2020 – 2024 haft i uppdrag att främja omställningen till en mer cirkulär ekonomi i byggsektorn. Uppdragets slutrapport¹ presenterar en heltäckande nulägesanalys samt fyra övergripande åtgärdsförslag:

- 1) utveckling av information och vägledning
- 2) utveckling av klimatdeklarationer
- 3) digitaliseringsförslag
- 4) inrättande av krav på resurshushållningsplan

Boverket sammanfattar även nyckelutmaningarna för sektorns omställning:

- brist på fungerande och kommersiellt bärkraftiga cirkulära affärsmodeller

---

¹ Boverket (2024) - *Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg och fastighetssektorn*, Rapport 2024:26

- lönsamhetsproblem
- bristande ekonomiska incitament och styrmedel
- logistiska utmaningar
- omogen/outvecklad återbruksmarknad; begränsat utbud
- garanti- och kvalitetsfrågor
- säkerställande av tekniska egenskaper
- normer och vanor
- kunskap och praktisk erfarenhet

Samtliga av de identifierade utmaningarna har på olika sätt koppling till de två budgetuppgifterna.

Boverket konstaterar att det krävs ett större utbud av återbrukat material och produkter och en mer storskalig återbruksmarknad än vad som finns idag. Kommuner pekade ut som särskilt viktiga aktörer i detta sammanhang samt för branschens omställning i stort. En förutsättning anses även vara ökad samverkan aktörer emellan.

Förvaltningens bedömning är att logistiken, alltså att hitta produkter att återbruka, demontera, transportera, rekonditionera och sälja, för lättare byggprodukter nu sakta börjar utvecklas nationellt, medan metoder för de tunga byggprodukterna bara precis har börjat testas i enskilda projekt.

Bedömningen är också att acceptansen i branschen för återbruk är god hos de som ligger längst fram i utvecklingen – det har hänt mycket de senaste två åren. Många goda exempel finns idag att peka på för de som fortfarande tvekar.

Kvalitetssäkring och tekniska krav är under kraftig utveckling och kompetensen byggs upp. För de lättare byggprodukterna handlar det om att säkra den data som finns och tillhandahålla den samtidigt som det byggs upp kompetens för testning och hantverkskunnande tillvaratas för att rekonditionera. För de tunga byggprodukterna tas nya standarder fram för att kunna garantera kvalitet och hållfasthet. Idag finns redan CE-märkning för ett fåtal sekunda byggprodukter och mer standardisering är på gång.

Ett ökande antal cirkulära projekt är uppstartade runt om i landet. I Göteborg byggs t.ex. ett [helt kvarter i återbrukade material](#), i Uppsala står redan [kvarteret Hugin](#) klart där ett kontorshus omvandlats och till stora delar återbrukats, och i [stadsdelen Ulleråker](#) driver Uppsala stad landets största demonteringsprojekt med tillhörande återbrukscentral. I Malmö finns sedan många år [Varvsstaden](#) där resurskartläggning och efterföljande återbruksvision samt uppstart av en storskalig materialbank fått styra hela stadsdelens framväxt. Malmö kommunaldrivna [återbyggdepå](#) har funnits i över 10 år.

Vad gäller just återbrukscentraler så finns i nuläget ett flertal kommunala sådana runt om i Sverige. Förutom Malmö har bland andra Kristianstad, Helsingborg, Göteborg, Mölndal, Linköping, Uppsala, Borlänge, Umeå och Östersund egna återbrukscentraler. Affärsmodellerna för de återbrukscentraler som finns i landet uppvisar stor variation – någon gemensam grundmodell har ännu inte vuxit fram.

3. Läget i Stockholmsregionen

Det saknas i nuläget en fungerande marknad för återbruk av byggmaterial i Stockholmsregionen. Endast ett fåtal, små marknadsaktörer erbjuder cirkulära lösningar såsom köp och sälj, rekonditionering eller mellanlagring av återbrukade byggprodukter.

Några fastighetsägare och fastighetsutvecklare i länet har gått före och visat vägen genom att etablera egna återbrukshubbar. De arbetar med att t.ex. omvandla och transformera istället för att riva. Branschorganisationen Fastighetsägarna har under 2024 lanserat en vägledning för återbruk för fastighetsägare².

Flera av stadens byggande bolag och förvaltningar har sett ett behov och startat egna, mindre återbrukscentraler. Andra initiativ som är värda att nämna är exempelvis AB Familjebostäder som nu testar beräkning av *cirkularitetsindex* i nyproduktion. Planer finns på att framåt koppla indexresultaten till ekonomiska incitament. SISAB har en modell där återbruk av eget material premieras ekonomiskt i enskilda projekt.

Figur 1 illustrerar förvaltningens samlade bedömning av läget i länet utifrån viktiga förutsättningar för återbruk. Röd färg indikerar låg mognadsgrad och stora hinder, gul färg en viss mognad och påbörjade aktiviteter, och grön färg en högre mognadsgrad och färre eller mindre hinder. Bedömningen är inte kvantitativt underbyggd och ska ses om en ögonblicksbild, baserad på den dialog som förts i uppdragen.

Tillgång och efterfrågan	Yellow
Logistik	Red
Affärsmodell	Yellow
Acceptans (bransch)	Green
Kvalitetssäkring och tekniska krav	Green
Kunskap	Yellow

Figur 1: Skattning av läget i länet utifrån viktiga förutsättningar för återbruk.

4. Återbruk för stadens verksamheter

Budgetuppdraget för återbruk i stadens egna verksamheter inriktades under 2024 på kartläggning av pågående forsknings- och utvecklingsinitiativ samt identifiering av kritiska framgångsfaktorer och hinder (knäckfrågor). Vidare genomfördes en översikt och dialog med organisationer som redan etablerat återbrukscentraler, samt en kartläggning av planerade och beslutade etableringar.

Arbetet inleddes med att identifiera faktorer av betydelse för etablering av återbrukscentral. Material som Boverket tagit fram samt dialoger med bygg- och fastighetsbranschen låg till grund för analysen. Faktorerna klassificerades i tre nivåer, baserat på deras bedömda betydelse för etableringsprocessen. Nivå 1 omfattar faktorer som bedöms vara av avgörande betydelse för att kunna initiera verksamheten, medan nivå 3 innefattar faktorer vars hantering bedöms kunna vänta till ett senare skede.

Resultaten från analysen omsätts nu i planering och genomförande av serviceförvaltningens uppdrag 2025 där förvaltningen medverkar.

Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Fysisk lokal Affärsmodell Digitala hjälpmedel Transaktion Juridiska förutsättningar Skatteregler Upphandling Personal Produktgrupper Rekonditionering	Processer Inventering Demontering Logistik (fastighetsintern) Transporter Lagerprocess Social hållbarhet Uppföljning Utbildning Avfall	Spillmaterial Kommunikation Möbler

--	--	--

Tabell 1: Förvaltningens skattning av kritiska faktorer för etablerande av ÅBC.

4.1 Prioriterade produkter

Förvaltningens arbete under 2024 har visat på behovet av att noggrant väga vilka produkter som ska prioriteras för återbruk. Sådana avvägningar baseras ofta på kostnad i relation till potentiell miljö- och klimatnytta. Ur ett rent projektekonomiskt perspektiv så finns en handfull produkter som det redan idag lönar sig ekonomiskt att återbruka.³ De är dyra i inköp eller köps i stora mängder, slits relativt lite samt är enkla att demontera och transportera. Exempel på sådana produkter är säkerhetsdörrar, smidesprodukter, glaspartier, textilplattor, sanitetsporslin och vissa installationer. Samtidigt gäller förstås att det ur ett miljöperspektiv är fel att kassera funktionsdugliga produkter med kvarvarande livslängd.

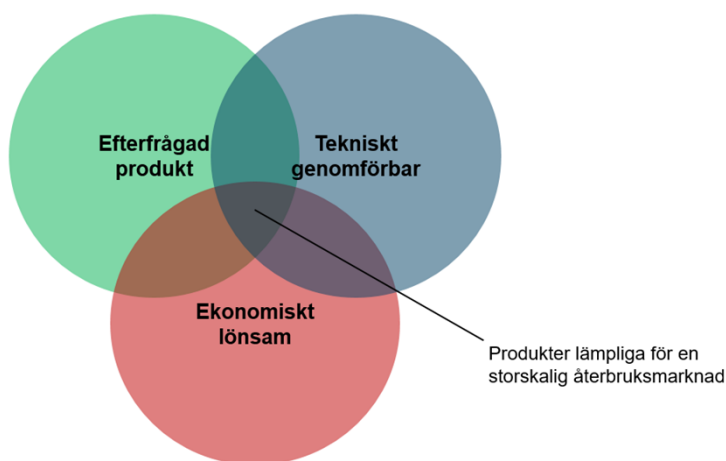
Från återbrukscentraler på andra håll i landet har kunskap inhämtats om vilka material- och produktgrupper som bör prioriteras i första hand. Produkter som idag är potentiellt aktuella för återbruk i egen regi sträcker sig från belysningsarmaturer till betongbjälklag. Det finns redan idag ett antal produkter som leverantörer och producenter erbjuder återtag av och ibland även erbjuder ersättning för, såsom tegel, undertaksplattor, textilgolv och viss ventilationsutrustning. När marknaden mognar tros leverantörsåtertagande bli vanligare och successivt omfatta fler produkter. Erfarenheterna från redan etablerade återbruksverksamheter utgör ett bra kunskapsunderlag för stadens eget arbete.

Figur 2 illustrerar principiellt när förutsättningarna för återbruk av produkter är goda. I takt med att krav och önskemål om återbruk utvecklas spås antalet produkter som ryms i den inre skärningspunkten att öka. Hårdare klimatkrav i byggprojekt, ökad efterfrågan på återbrukade produkter och högre priser på nyproducerat material är exempel på sådana krafter. Även behov av att minska beroendet av sårbara leverantörskedjor och att stärka den lokal arbetsmarknaden kan skapa förändringstryck mot ökat återbruk.

---

³ Fabeges kostnadsanalys av återbruk, presenterad för Miljöförvaltningen, Serviceförvaltningen m.fl, 2025-03-10

Figur 2. Illustration av när förutsättningarna för återbruk av produkter är goda.

4.2 Lokalisering och lokal

Utgångspunkten för budgetuppdraget 2024 var att återbruksverksamheten i kv. Gjutmästaren i Ulvsunda skulle utgöra pilot för arbetet. I samarbete med S:t Erik Markutveckling granskades och anpassades lokalen till återbruksverksamhet i begränsad skala.

Inom ramen för budgetuppdraget under 2025 kommer frågan om lokalisering och lokal utredas vidare. Det är en utmaning att identifiera en lokal som både ytmässigt och kostnadsmässigt kan byggas om till en återbrukscentral. Ett antal frågor kring kostnader och tekniska möjligheter kan bara besvaras med hjälp av fördjupade tekniska utredningar.

5. Förutsättningar för regionalt återbruk

Arbetet med att skapa ett regionalt samarbete kring återbruk har initialt inriktats på dialog och förankring med aktörer i regionen. Inom ramen för Klimatarenan har branschaktörer inbjudits att genom föreläsningar, specifika utbildningstillfällen, studiebesök samt workshops, fördjupa sin kompetens och i samverkan utveckla kunskap och samarbetsformer gällande återbruk av byggprodukter. Miljöförvaltningen har speciellt medverkat i arbetet inriktat på att etablera marknader för återbruk.

Det regionala uppdraget gavs tidigt inriktningen mot tunga byggnadselement, där både skalfördelar och krav på teknisk förmåga talar för att lösningar för återbruk bör sökas på regional skala – ingen enskild aktör har tillräckligt stora volymer för att långsiktigt kunna driva en återbruksverksamhet med bara egna stomdelar.

Återbruk av tunga byggnadselement har en stor potential att minska klimatpåverkan från ny- och ombyggnad. Merparten av byggandets klimatpåverkan finns inbyggd i byggmaterial, där stomme och bärverksdelar generellt utgör 60 - 70 %.⁴

Det Vinnovafinansierade forskningsprojektet *Återhus 3.0* har fokus på återbruk av tunga byggnadselement såsom stål-, limträ- och betongelement från rivnings- och ombyggnadsprojekt. Stockholms stad är part i projektet. Konsortiet har under RISE ledning utvecklat kvalitetssäkringsprocesser och framtagande av en ny standard under SIS/TK 191 som ska ut på remiss innan sommaren 2025.

Förvaltningen bedömer att Återhusprojektet med dess samlade kunskap, framtagna processer och breda branschdeltagande kan utgöra en central plattform för att skapa en marknad och ett system för återbruk av tunga byggnadselement i länet. Arbetet drivs under 2025 vidare med denna inriktning.

5.1 Förutsättningar för återbruk av stomdelar

En slutsats av förvaltningens arbete med uppdraget under 2024 är att en fungerande marknad för återbruk av tunga byggnadselement i länet eller nationellt kräver att fyra förutsättningar utvecklas parallellt:

Logistik. Logistikprocessen omfattar demontering, transport, unik identifiering av varje byggnadskomponent, sortering samt lagring. Den primära logistiska utmaningen utgörs av lokalisering och dimensionering samt eventuell rekonditionering av komponenter som skadats under nedmontering och transport samt av avlägsnande av restmaterial före återanvändning.

Digitalisering. För att undvika manuell digitalisering av varje enskild komponent krävs en industrialiserad metod, exempelvis baserad på scanning. Uppgifterna om tillgängliga delar för återbruk kan sedan via en databas göras tillgängliga för relevanta marknadsaktörer, såsom projektörer, entreprenörer eller fastighetsutvecklare.

Certifiering och kvalitetssäkring. För att byggdelar ska kunna användas i nya projekt måste byggdelarnas kvalitet bestämmas, eventuellt förädlas och certifieras. Exempel på parametrar som bör bedömas i ett betongelement är dokumentation, livslängd, bärighet och brandtekniska egenskaper för att uppfylla gällande regelverk och godtas av både försäkringsbolag och finansiärer.

---

⁴ Erlandsson, M., et al (2018)

Affärsmodell och marknadsdesign. Implementering av storskaligt återbruk av byggmaterial kräver inledningsvis politiskt och regulatoriskt stöd – nuvarande marknadskrafter räcker inte. Styrmedel som kan främja cirkulära initiativ inom byggsektorn kan t.ex. inriktas på att öka kostnaderna för rivning och deponering.

För affärsmodell och marknadsdesign är staden en viktig aktör som i markanvisning och lovgivning över tid kan sända signaler marknaden. En långsiktig marknadsdialog kommer att krävas för att både förstå och förbereda marknadens aktörer.

För certifiering och kvalitetssäkring krävs att metoder och angreppssätt testas i verkliga projekt. Verifiering, testning och utveckling kan då kombineras med demonstrationer som förbereder marknaden på nya krav, processer och metoder.

5.2 Marknaden

Förvaltningens bedömning är att marknaden för tunga byggnadselement är i sin linda. De ökade kraven från både investerare och kommande lagstiftning skapar ett förändringstryck mot ett ökat inslag av återbruk. En fungerande marknad för detta saknas däremot. De projekt som hittills lyckats har antingen själva haft tillgång till stomdelar (rivit en byggnad och byggt en ny) eller på egen hand lyckats identifiera lämplig byggnad som ska rivas.

I en nyligen utförd studie har RISE på uppdrag av Business Region Göteborg kartlagt tillgången på HDF-bjälklag (prefabricerade betongbjälklag) som skulle vara möjliga att återbruka. Studien visar att 12 - 15 % av behovet av den årliga nyproduktionen inom regionen skulle kunna utgöras av återbrukade HDF-bjälklag.⁵ Boverket har nyligen publicerat en översikt av marknadsläge och framtidspotential för återbruk av de vanligast förekommande stom- och bärverksdelarna⁶, vars slutsatser ligger i linje med BRG-studiens.

Att nytillverkad betong är relativt sett billig motverkar utvecklingen av en konkurrenskraftig marknad för återbrukade betongelement. Kravställning i tidiga skeden (exempelvis krav på demontering i samband med rivningslov) skulle skapa tillgång på material och samtidigt göra det dyrare att riva. Utan styrmedel riskerar kostnaden för återvunna betongelement att överstiga priset för nyproducerade, vilket kraftigt försvårar för en kommersiell aktör. Ett proaktivt

---

⁵ Göteborgs plattform för klimatneutralt byggande, BRG, RISE. Slutseminarium 250424 *Accelererad återbruksmarknad: vilka byggprodukter har störst potential?*

⁶ Boverket (2024) [Återbruk av byggprodukter - Boverket](#)

ledarskap från offentliga aktörer bedöms nödvändigt för att främja återbruk av betong.

5.3 Lokalisering och lokal

Arbetet i det regionala uppdraget har under 2024 visat att någon form av pilotanläggning krävs för att utveckla och testa processer som senare kan utvecklas till mer fullskalig verksamhet. I fallet med tunga byggnadselement är produkterna av naturen skrymmande och behöver stor plats både för lagring och manövrering. Produkterna har ofta skilda storlekar vilket ibland kan försvåra kompakt lagring. Varmförvaring är ofta inte nödvändig för den här typen av produkter, däremot väderskydd. Detta gör utomhusytor attraktiva.

Huruvida Kv. Gjutmästaren kan eller bör användas även för en pilotverksamhet för stomdelar behöver utredas vidare. Förutom de ekonomiska aspekterna behöver också praktiska förhållanden belysas (se 5.4).

En framtida fullskalig verksamhet för återbruk av stomdelar kräver troligen stora ytor. Med hänsyn taget till markpriser kan det vara motiverat att söka en lokalisering för en sådan större verksamhet utanför Stockholms stad.

5.4 Pågående arbete under 2025

För 2025 har Serviceförvaltningen efter beslut i kommunfullmäktige tagit över ansvaret för etableringen av en återbruksverksamhet för stadens verksamheter. Miljöförvaltningen medverkar aktivt i arbetet.

I det regionala uppdrag för vilket miljöförvaltningen även under 2025 är ansvarig pågår bl.a. följande arbete

- En fortsatt och fördjupad dialog med regionala parter i syfte att höja kunskapsnivån och skapa en gemensam förståelse och målbild för storskaligt återbruk.
- Fortsatt arbete med utredning av dimensionerande platsförutsättningar för en pilotverksamhet, för att underlätta arbetet med lokalisering (oavsett huvudman).
- Dialog med forskningsaktörer om möjligheterna att söka gemensam finansiering för en pilotverksamhet, samt fördjupat arbete inriktat på att analysera hur en sådan pilotverksamhet skulle utformas.

- Fortsatt aktiv medverkan i projektet Återhus 3.0, där arbetet inriktas på att systematisera och utveckla metoder samt digitala verktyg för återbruk av stomdelar (trä, stål och prefabricerad eller platsgjuten betong).

Arbetet genomförs integrerat med förvaltningens övriga arbete för ökad cirkularitet i byggsektorn, t.ex. uppdragen för bonus-vitesmodell för kravställning i byggentreprenader (fastighetskontoret), digital och standardiserad redovisning av miljö- och klimatdata för bygg- och anläggningsentreprenader (exploateringskontoret), samt arbetet inom klimathandlingsplanens omställningsområde 4 (SLK, SBK, exploateringskontoret)

6. Stadens möjligheter att driva förändring framåt

Allt fler både privata och offentliga aktörer startar nu egna återbruksverksamheter, delvis som svar på att en övergripande och gemensam marknadslösning tycks dröja. Denna snabba utveckling inom branschen är viktig att uppmärksamma och ta hänsyn till i stadens egen planering.

Framåt bedömer förvaltningen att följande inriktningar i stadens arbete skulle bidra till att målen i miljöprogrammet nås:

1. Prioritera arbetet med återbruk i egen regi

2025 års uppdrag med att planera för etableringen av återbruk i egen regi är nu igång. Arbetet bygger på resultaten från 2024 års uppdrag. Ska behoven i stadens byggande förvaltningar och bolag tillgodoses och nödvändiga skalfördelar uppnås behöver det arbete som nu påbörjats ges långsiktiga resursmässiga förutsättningar för att lyckas. Samtidigt behöver anvisningar tas fram till byggande bolag och förvaltningar kring nyttjande av den kommande verksamheten, kompletterat med rutiner. Även stadsgemensamma krav för systematiskt tillvaratagande av vissa produktkategorier i stadens bygg- och anläggningsprojekt behöver tas fram.

2. Fortsätta undersöka möjligheter till återbruk av stomdelar

För tunga byggnadsdelar är kunskapsläget och marknaden långt mindre utvecklad än för de lätta delarna. Ingen enskild aktör kan driva detta arbete själv. Staden bör fortsätta att verka inom det regionala samarbete som utvecklas inom Klimatarena Stockholm.

För själva etableringen av en pilotverksamhet skulle staden kunna gå före och ta ett eget initiativ till ett pilotprojekt till vilka intresserade parter kan ansluta sig. Alternativt skulle staden genom fördjupad dialog med andra parter mobilisera och skapa engagemang för ett *gemensamt* upplägg, där alla deltagande aktörer bidrar på likvärdiga villkor. Styrkan i det senare alternativet ligger i en samlad kraft och enighet, där samordnade krav och arbetssätt enklare mötas av branschen än en situation där varje enskild aktör har egna krav. En nackdel med detta alternativ är att processen tar längre tid. Möjligheterna att driva verksamheten med stöd av extern finansiering bör i alla händelser undersökas (se nedan).

3. Utveckla stadens plan- och lovprocesser

Planmonopolet är ett kraftfullt instrument vars potential skulle kunna utnyttjas för att styra mot cirkularitet. Boverket bedömer att detta redan idag kan göras och att PBL i sig inte utgör ett hinder. Staden skulle systematiskt kunna begära underlag för att möjliggöra ett detaljplanearbete mer inriktat på bevarande och återbruk. Standardiserade metoder för resurskartläggning och analys av bevarandepotential saknas i branschen. Staden skulle enskilt eller i samverkan med andra kunna driva ett arbete för att utveckla sådana metoder.

På längre sikt är det även viktigt att utveckla processen för rivnings- och bygglov. Med högre krav på kartering och datainsamling ökar möjligheterna att säkra användandet av återbrukat material redan tidigt.

4. Göra inköpsarbetet mer inriktat på återbrukat material

Staden har i egenskap av beställare möjlighet att främja framväxt av återbruksmarknader genom att i upphandling och inköp möjliggöra, premiera och i vissa fall ställa krav på en viss andel återbrukade produkter och material.

Förvaltningen har i ett parallellt uppdrag under 2024 utrett åtta prioriterade materialflöden särskilt prioriterade för stadens cirkulära omställning. I slutsatserna från det arbetet lämnades förslag på att skapa styrmedel för minskad klimatpåverkan och ökad cirkularitet i upphandling av bygg- och anläggningsprojekt. Ett sådant uppdrag leds under 2025 av Fastighetsnämnden, med sikte på att utreda möjligheter till införande av bonus-vitesmodell för kravställning i upphandling av byggentreprenader och i byggprojekts utförandeskede. Miljöförvaltningen medverkar i såväl genomförande som styrning. Arbetet med att omsätta utredningens

förslag på möjliga bonus-vitesmodeller i bindande rutiner i staden återstår.

5. Säkra externa medel

Det finns ett påtagligt intresse nationellt och internationellt för återbruk och minskad resursåtgång i byggsektorn. Möjligheterna till extern finansiering för utredningar, utveckling och rent investeringsstöd för återbruksverksamhet bedöms generellt som goda.

Nationella program såsom *Industriklivet* och *Klimatklivet* framstår som relevanta alternativ, där Industriklivet är anpassat för utvecklingsprojekt med en inneboende osäkerhet. Nästa ansökningsperiod för Klimatklivet är 22 september–3 oktober 2025. I vårändringsbudgeten 2025 aviserade regeringen att Industriklivet får ett tillskott om 2,2 miljarder kronor för innevarande år. Preliminärt kommer två utlysningssomgångar att genomföras där den första har sista ansökningsdag i maj och den andra preliminärt i mitten av augusti.⁷ Utöver dessa bör även möjligheter hos andra nationella och regionala finansiärer utredas närmare. EU-finansiering via program som *Horizon Europe*, *NEB*, *LIFE* och *Innovation Fund* är tillgänglig för projekt som inkluderar internationell samverkan.

Ett arbete för att utforma en samlad finansieringsstrategi för återbruk, gemensam för stadens förvaltningar och bolag, framstår som motiverat.

6. Bidra i forskning och utveckling

Behoven av forskning och utveckling för återbruk är fortsatt stora. Några områden där förvaltningen bedömer att staden genom medverkan tillsammans med externa partners skulle ha stora möjligheter att förbättra förutsättningarna för återbruk i bygg och anläggning är följande:

Utveckla rivningslovsprocessen

I en nyligen inskickad ansökan inom [Shift Sweden](#) har RISE tillsammans med stadsbyggnadskontoret sökt medel från Vinnova för ett projekt som går ut på att utveckla processerna för rivningslov med syftet att genom förbättrad datainsamling möjliggöra återbruk samt analys av rivningars miljö- och klimatpåverkan.

Miljöförvaltningen avser att medverka i arbetet om finansiering erhålls.

Utreda potentialen för cirkulära mark- och exploateringsavtal

En slutsats från av arbetet så här långt är att markanvisnings- och exploateringsprocessen behöver utvecklas för att starkare styra mot cirkularitet och minskad klimatpåverkan. Förvaltningen bedömer att det finns kunskapsluckor både vad gäller i vilka former detta kan göras (vilka är de formella möjligheterna?), och vilka förändringar som behöver ske i arbetssätt och rutiner. Möjligheterna att integrera cirkulära målsättningar och nyckeltal i markanvisning och kalkyler för exploatering bör studeras vidare, med andra aktörer eller genom forskningssamverkan.

Stimulera en nationell återbruksmarknad för byggprodukter

Miljöförvaltningen har under våren 2025 samverkat med Sustainable Innovation och IVL i arbetet med en ansökan till Vinnova-utlysningen *Shift Sweden*. Projektets mål är att möjliggöra nationell handel med återbrukade produkter på likvärdiga villkor som nya produkter. Genom att främja samverkan mellan aktörer i värdekedjan kan affärsmodeller utvecklas och kraven för en digital infrastruktur specificeras.

7. Kompetensutveckla stadens organisationer

På både individ- och organisationsnivå saknar aktörer inom byggsektorn grundläggande kunskap om cirkulärt byggande, återbruk av material och resurseffektivitet. Cirkularitet har ännu inte blivit en integrerad del av utbildningar och rutiner. Systemskiftet kräver både ny kunskap och att vedertagna synsätt omprövas. Av den anledningen pekades kunskapsbyggande inom Stockholms stads egna organisationer ut som ett av tre centrala utvecklingsområden redan i *Handlingsplan för cirkulärt byggande 2021-2024*. Detta arbete behöver fortsätta och förstärkas.